

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Преплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Доноси и преплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 6. У Сомбору 31. марта 1884. Год. XVI.

ВЈЕРО-ЗАКОНСКА НАСТАВА У КОМУНАЛНИМ ШКОЛАМА У ХРВАТСКОЈ И СЛАВОНИЈИ.

Ево навршиће се скоро један деценијум, како у Хрватској и Славонији постоје комуналне школе. Од постанка њихова па до данас искусили смо доста немилих посљедица. Са свих страна чули су се гласови: комуналне школе не одговарају духу српскога народа. Читали смо, с болом у души, гђе наша православна дјеца поздрављају са „хваљен Исус.“ Било је и бива свашта што нашу дјецу отуђује од своје цркве и својих обичаја, но мени није намјера да их овде ређам. Но запитати се морамо каквој будућности на сусрет идемо? Овакове озбиљне мисли врзу се више пута по глави свакоме родољубу, који за школу разабера. Код свакога посла почима се са малим. И ми ако хоћемо да васпитамо потоње људе, добре христијане, честите држављане, морамо имати добре почетне школе.

Сваки пријатељ просвјете мора да води рачун о својим школама, а јер се у основ. школама полажу први темељи и појмови науке, то тим више мора се сваки да брине о својим основ. школама. Исто тако и сваки добар христијанин и родитељ мора се бринути како му његова дјеца у школи у науци вјере напредују. Дјеца још прије поласка школе добију неке појмове о вјери од родитеља, али су ти појмови врло слаби и неутврђени. А кад се још узме на ум, да многи родитељи нити умију своју дјецу религијозно васпитати, нити имају за ото доста времена, онда тек добијамо праву слику у колико су дјеца прије поласка школе религијозно васпитана. Заото је дужност школина, да заједнички са породицом и црквом потпомаже религијозно васпитање. У школи се дакле имају стечени појмови о Богу ојачати и утврдити а временом разширити и умножити до извјестне цијелости своје, који су свакоме христијанину потребни Наро-

чито би требало, да се наша православна дјеца у духу своје прав. вјере што боље васпитавају, јер наша је вјера тијесно скопчана са народношћу. А како смо ми измијешани са туђим елементом, како нам силом нашу народност поричу, то ако смо вољни нашем опстанку очеличити дуготрајност, морамо се за времена добро на ум узети.

Од како су постале ком. школе и ја посматрам и проучавам у опште о њихову уређењу, а нарочито узео сам највише на ум религију. Проучавањем мојим дошао сам до тог увјерења, да је религија у ком. школама скроз занемарена. Па коме да се упише у гријех та велика погрешка? По могућности одговорићу на то питање.

Већина је педагога зато, да религију предаје сâм учитељ. И посве је наравна та њихова тврдња. Јер школин је задатак да хармонички развија све способности дјетиње, а ако се учитељу то одузме, онда се и та хармонија крњи. Васпитање мора имати цјелину, а кад оно зависи од два фактора, од учитеља и свештеника, онда се може догодити да се њихово мишљење растргне на разне стране, јер се врло ријетко догађа, да учитељ и свештеник предаје сагласно. Учитељ ће утицати на дјецу духом, психолошким гледиштима, индивидуалитетом, дисциплином и т. д. друкчије, а свештеник опет друкчије; ту се дакле цијел хармоничког васпитања промашити мора.

Ма да је тврдња педагога „да учитељ предаје и религију“ оправдана, код нас ипак није нашла одзива. Јер као што год по вис. рескрипту*) тако и по школ. закону за Хрватску и Славонију дужан је свештеник, како у конфесијоналним тако и у ком. школама предавати религију.

Да видимо сада како предаје религију свештеник а како учитељ.

Учитељ је дакле од предавања религије, у опште узевши, искључен. Њему је дужност припомоћи свештенику и замјенити га, кад је овај другом дужношћу спријечен. Због тога што то није искључиво учитељев посао, неприправља се он ваљано на тај позив, нити у учитељским школама**) а нити послије као учитељ. У кратко речено: учитељи нијесу довољно оспособљени

*) По уредбама за српске народне школе од г. 1872. предају у срп. нар. осн. школи све наставне предмете учитељи. У.

**) Разуме се да поштовани писац мисли овде учитељске школе у Петрињи и Загребу. У.

за тумачење религије, јер се, како споменух, све одбија на оно :
није им то права дужност.

Нема сумње, да онда нијесу свештеници за предавање религије довољно оспособљени, јер они су се припремали за тај свој важни посао. Мени је само о томе овђе рећи, каковом вољом, марљивошћу, одушевљењем врше наши свештеници тај свој позив. На жалост, морам без икаквог зазора узтврдити, да су они ту дужност јако занемарили. Част ипак хвале вриједним изнимкама. Њима је то тешка задаћа. Они се ослањају на учитеља, а учитељ на њих, па зато нам младеж и оставља школу, без довољног васпитања у својој вјери.

Свештеници ! На вама је гријех, што се наша младеж не васпитава у својој вјери. Прионите озбиљно томе послу, ако сте пријатељи свога народа и ако желите да незаостаје у култури иза других народа ! Прионите к важномо раду, ако желите опстанак свој и народни ! Поучавајте дакле свој народ сваком даном приликом живом ријечи ! —

Казао сам већ да се дјеца у неколико религијозно васпитавају у родитељскоме дому. Но то је васпитање врло слабо. Сада видимо да се и у школи та занемарена њива слабо обрађује. Преостаје још као трећи фактор — црква, која религијозно васпитава и младеж и одрасле. Но ја и овђе тврдим, да и црква постизава слаб успјех. Јер у цркви не чује народ ништа до паки и паки. ... Наши су стари правили у својим црквама амвоне и проповједаонице, са којих би се имала чути жива ријеч свештеникова. Али данас нама тога нетреба, јер не чујемо са тих мјеста глас слуге божијег, нечујемо узор науку Исуса Христа, нечујемо законе божије, по којима да се у животу управљамо.

Ово је слика, права истинита слика, која нам показује стање нашег религијозног живота. Од сва три фактора : породице, школе, цркве, ниједан не врши озбиљно свој посао. Од породице не можемо то у првом реду захтјевати, него најприје од школе и цркве. Ако се дјеца буду поучавала у школи, а ова с одраслима заједно у цркви, онда ће и породица моћи боље свој посао вршити, јер ће сваки њен члан у религији васпитан бити.

У неколико спречава предавача религије то, што још до данас немамо „наукковне основе“ за религију. Висока је влада обећала издати, али је до данас још немамо. Међутим то није велика запрека. Већа је запрека то, што немамо ваљаних прописаних књига за предавање религије. Неке је година издала

хрватска влада наредбу, по којој се православна дјеца у ком. школама имаду религији учити из катихизиса „платонових“ бечке накладе. И тако се ми још ни сада не можемо отрести „вопроса и отвѣта.“ Са задовољством спомињем да и ми данас неоскудјевамо у књигама религијским Имадемо катихизисе за сва четири разреда од вриједног и заслужног писца на том пољу управитеља сомборске препарандије г. Вукићевића. Осим тога имадемо од истога и друге књиге те врсте, као : Приповијетке нов. завјета, изјашњење св. литургије, спомоћна књига за разјашњење цркв. појања итд. Осим Вукићевићевих катихизиса имадемо још књига те врсте, као : „Мали катихизис“ што га је недавно издала књижара Јоцићева у Новоме Саду. Овај би имао замијенити „Платонов“ мали катихизис; потискује Платонов катихизис чистином језика и правописом данашњег доба. Надаље „Православни катихизис за српску кућу и школу“ кога је превео с грчког језика Јован Борота Овоме се опредјељује мјесто у четвртом разреду основ. школе.

Покрај овакових религијских књига ипак се ми морамо служити старим катихизисима. Вукићевићевим катихизисима требала би свака школска врата отворена бити. У њима је градиво распоредано по начелима педагогичко-дидактичким, за сваки разред одмјерено је градиво према душевноме развоју дјетињему; писани су језиком народним српским, правописом новим — уопште одговарају данашњој методи. Али ти катихизиси чињаху се хрват. влади, бог би знао у чем, зазорни, па им затвори врата ком. школа.

Свему овоме злу дало би се доскочити, кад би се наша духовна власт зато заузела. Али она на све то ћути и гледа скрштеним рукама. По школ. закону духовна власт надзире наставу у вјери, прописује школске вјероучне књиге, али она не врши ни једно ни друго то своје право. Када се наша духовна власт упитала посредно преко својих надзирајућих органа — протá — како стојимо са религијозном наставом? Одговор нам даје на ово питање то, што проте пригодно „дрквених визита“ не питају ни свештеника ни учитеља о религијској настави ни ријечи.

Из ово неколико редака закључујем : зграда нашег религијозног живота посве је уздрмана, а у каквоме смо времену и околностима може се и срушити. Но недај боже !

СЕДНИЦА ВИСОКОГ СРБСКОНАРОДНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА ОД 16. МАРТА 1884.

Председавао је: Њ. Св. Патријарх. Присутни су били: Др. Ђ. Натошевић гл. школ. референт, и чланови: Протојереј Јован Борота, Теофил Димић, Н. Ђ. Вукићевић, Ст. Лазић и народни тајник И. Ђарић.

Утврђен је прорачун трошкова на просветне заводе, који се из српских народних фондова издржавају и подпомажу за 1884. годину. По томе сав годишњи трошак из народних фондова за ову годину износи: 64,728 фор. 2⁵/₃ нов.

Високо кр. угарско министарство за богочаст и јавну наставу доставља штампане званичне извештаје своје о стању народне просвете у краљевини угарској за 188¹/₂ и 188²/₃ годину.

Исто в. кр. министарство на предлог овог школског савета из седнице од 22 Новембра 1883. одобрава под бројем 5502. о. г да се стипендија из закладе покојнога Ђорђа Раље за 188³/₄. годину подари Милану Печеновићу приправнику III. разреда у учитељској школи Сомборској.

Високи Саборски Одбор на решење овога Савета у погледу молбе М. Грбића заступника референта епархијског школског одбора горњокарловачког одговара, да се молитељу не може издати награда од 60 фор. за одправљање дужности исте. О решењу овом има се молитељ известити.

В. Саборски Одбор саизволева да се питомцу Балином Петру Јовановићу стипендија са 84 ф. на 104 ф. повисити може. Услед тога закључено је, да се Петру Јовановићу стипендија на 104 ф. повиси и овај закључак поднесен је на одобрење в. кр. угарском министарству за богочаст и јавну наставу.

В. Саборски Одбор позива Школски Савет да од сада сваке године подноси извештај о том, да ли су школски референти школе у подручним дијецезама лично прегледали и колико су времена и куда тога ради путовали. Услед тога се епархијским школским референтима поново строго налаже, да извештај о путовању свом ради надзора школског на крају сваке школске године тачно подносити имају.

Исти Саборски Одбор враћа извештај Школског Савета у погледу оснивања занатлијске школе србске у В. Бечкереку (поднешени му из седнице III. С. од 19. Августа пр. год. уз молбу местног Школског Одбора и србске занатлијске задруге велико-бечкеречке.) са изјавом да не може о овом предмету предлога поднети србско народном Сабору, пошто нема зато ни законске основе, ни позива од Сабора. — О овоме има се известити местни Школски Одбор и србска занатлијска задруга у В. Бечкереку.

Високи Саборски Одбор враћа молбу општине Гложанске, с тим да се овој не може дати годишња припомоћ на издржавање школе од 120 ф., пошто за то нема никаква извора.

Исти Саборски Одбор на закључак Школског Савета из седнице од 19. Августа 1883, којим се Павлу Кречаревићу професору гимназије Карловачке после тридесетогодишње професорске службе заслужена мировина у износу постигнуте плате одређује, изјављује, да тај закључак није

никако оправдан, јер Школски Савет по мишењу истога Одбора није forum appellatorium на закључке патроната гимназијских, с тога враћа Школском Савету поменути закључак с приметбом, да ће се Саборски Одбор строго придржавати народним Сабором од 1879. установљенога буџета и да овај никако прекорачити не може. — Пошто србски народни Школски Савет, по смислу превише кр. уредбе за србске народне школе од 1872. не само старање води над свима просветним заводима, који се из народних фондова издржавају, него и при установљењу просветног прорачуна суделује, и пошто њему припада право тумачити школске законе и уредбе и решавати у свима призивима, што се тичу школских одношаја, као друга или трећа инстанција, то је закључак донесен да се у ствари пензионовања професора Кречаревића ремонстрира и пређашњи већ донесени закључак Школског Савета, да се на извршење Саборском Одбору поново поднесе.

Епархијски Ш. О. будимски моли, да се од стране школског Савета учине кораци против тога, што државни школски надзорници захтевају, да се њима на увиђење подноси квалификациона таблица проситеља на учитељска места у вероисповедним школама. Решено је, упути поново Е. Ш. О. будимски, на наредбу овог Школског Савета, која је из седнице од 8. Априла 1883. г. свима епархијским школским властима у Угарској објављена и по којој су исте упућене, да на захтевање дотичних кр. жуп. школских надзорника имају пре потврде за учитељство квалификационе таблице свију дотичних компетената реченим надзорницима подносити и по том у своје време к одобрењу избора приступити.

Е. Ш. О. иакрачки подноси на преглед и одобрење специјални наставни план вероисповедне школе беловарске, која тражи право јавности. Уз исправке главног школског референта према „Наставном плану“ издавом од Шк. Савета 6. Јулија 1878. бр. 34. одобрава се.

Е. Ш. О. бачки доставља преко местног школског одбора новосадског поднешену жалбу новосадских учитеља, у којој се туже, да им се наредбе од управног одбора сл кр. града Новог Сада и од држ. жупанијског школског надзорника непосредно достављају, и моле да се у будуће њима само од аутономних црквено школских власти наредбе достављају. Решено је Е. Ш. одбору одговорити, да дотичне учитеље упути на дужност њихову, по којој они сва потраживања, која им се од стране државних или школских власти и управног одбора местног ради поцуњења статистичких таблица и ради извршења постојећих школских наредаба преко местног школског одбора достављају, точно и неотложно извршити имају, а у стварима сумњивим могу се обратити својим вероисповедним школским властима за упутство, како им се у будуће у подобним приликама владати ваља.

Е. Ш. Одбор будимски доставља препис записника својих. Узима се на знање.

Подиредседник државног пољопривредног друштва умољава Школски Савет да учитеље на подизање школских штедионица позове. Ово је у своје време већ учињено, и сада се узима на знање.

Управа учитељске школе Сомборске подноси записник професор-

скот збора из седнице од 26. Јунија пр. год. бр. 20. којим је исти збор ради одржања зашта закључио а) да се у смислу статута исте школе §. 30. под б) за први преступ после треће опомене дотични приправник одмах из завода одпустити може, и б) да се и иначе због великог изгреда може такав преступник одмах из завода искључити уз накнадни извештај вис. Школском Савету. — На образложени предлог г. главног школског референта решено је да се остане при досадашњој пракси то јест: да се за свако искључење из завода има потражити предходно одобрење в. Школскога Савета; међутим искљученоме ускратити се може одмах полазење школе, а рекурз његов путем управе има се поднети Школском Савету, који ће, ако нужно буде, ствар президијално решити.

На представку управе србске учитељске школе Сомборске на основу закључка професорског збора исте школе поднешену у погледу одређења начина за полагање писмених испита из мађарског језика у смислу наредбе в. Шк. Савета од 13. (25.) августа 1878. под бр. 118/59. за писмене испите из србског језика и математике; — Школски Савет преслушавши образложено мњење г. главног школског референта наређује, да се при досадашњој пракси, која је за прошле две године постојала, остане.

Управа учитељске школе Сомборске уз доставку записника професорског збора од 26. Јануара 1884. бр. 18. јавља, да је Ђ. Сив. приправник I. разреда из С. Т. због покушаја најтежег и гадног моралног изгреда, из учитељске школе ове одиуштен, и моли да се то одиуштање одобри. Одиуштање се ово одобрава и има се до знања ставити како управи горњокарловачке учитељске школе тако и свима властима.

Прочитан је и на знање узет извештај управе учитељске школе Сомборске овладању и успеху ученика и ученица у истом заводу првог семестра ове школске године и понаособ о овладању и успеху у наукама народних стипендиста. Закључено је да се Милану Ђосићу приправнику првог разреда због тога што се није уредно владао и подпуно добар успех показао стипендија обустави, па ако се на крају другог семестра у овладању савсим поправи а у наукама добар успех покаже, да му се накнадно стипендија изда а иначе да је има изгубити. Како се из извештаја управитељевог види, да многи ученици у исти завод слабу спрему из науке Христијанске, рачуна, србског језика, црквено славенског језика и малог црквеног појања доносе; то се управи налаже да у будуће има припремању у завод из горњих предмета строги пријамни испит држати и само оне ученике и ученице у завод примати, који из горњих предмета довољно спреме на пријамном испиту покажу.

Књиге: „Мађарско језикословље од Јована Илијића“ „Градиво из физике од Светозара Милетића“ и „Први основи земљописа“ од истога писца пошто су од професора дотичних струка у србској учитељској школи прегледане и оцењене, одобравају се привремено и то прва и друга за школске а трећа за помоћну књигу при настави дотичног предмета у срб. народним школама. Кад се пак према приметбама оценитеља исправе и кад им се умерена цена определи одобриће се стално.

Молба Јефте Караџца привременог учитеља у Круцици, ради полагања учитељског испита одбија се због тога, што није доказао довољно

предзнања за овакав испит; у осталом са обзиром на његово осмогодишње успешно службовање у школи дозвољава му се да ове године испит из првог приправничког разреда полагасти може, на ако исти до 1. Септембра о. г. с довољним успехом положи моћи ће сједиће 188⁴/₅. школске године други а 188⁵/₆. шк. год. трећи приправнички разред приватно учити и у своје време годишње закључне испите полагасти, па тек пошто испит из трећег приправничког разреда положи принуштен ће бити к испиту за учитељско оспособљење.

Књиге: „Србски правник за школску потребу од Ст. Чутурила“ и „Литугији у два гласа од М. Топаловића“ по препоруци стручних поставника и управе србске учитељске школе Сомборске препоручују се прва као помоћна књига србским народним учитељима, а друга као књига школска за учење појања хармонијског.

Учитељска школа горњокарловачка јављајући да ученица истога завода и народна стипендијска због болести школу непохађа предлаже, да се њена овогодишња стипендија на штампање извештаја поменуте учитељске школе определи. — Предлог се овај неодобрава а стипендија та има у клирикалном фонду остати.

Иста управа моли да се још два часа за цртање одреде и дотичном учитељу у то име 80 фор. награде дода, пошто немогу сви ученици у једној соби и уједанпут цртање учити. — Закључено позвати горњокарловачку црквену општину да од две собе једну начинити даде, како би у њој сви ученици цртање заједно и у једно и исто време учити могли, а умножење часова и увеличање награде неодобрава се.

Иста управа извештава да је државни школски надзорник Др. Ухлирж по налогу високе хрватске земаљске владе србску учитељску школу у Горњем Карловцу 29., 30. и 31. Децембра 1883. прегледао.

Учитељска школа у Горњем Карловцу јавља да су Ђ. Ст. из Србије и Д. П. из Ст. Ф. очекујући решење на молбе своје да се у тамошњу учитељску школу приме привремено учитељску школу у Горњем Карловцу неко време полазили, но да су се врло неушутно владали, свакојаке изгреде чинили, са полицијом у сукоб долазили и ученике тамошње учитељске школе кварили и на зло наводили. С тога су они из Горњег Карловца одправљени. Такође је због грозних изгреда изкључен из завода приправник П. У. из С. И. због неушутног владања одпуштен је Б. Ник. из В. и Љ. Б. из Гл. — Одпуштања ова одобравају се с тим да се одпуштени ни у једну српску вероисповедну учитељску школу више примити немогу.

Иста управа јавља, да је приправницима М. Вој... и Газ... због неуредног владања одузета стипендија и да су они по том школу тамошњу оставили. Такође је оставио поменути завод Божидар Р. и отишао у загребачку учитељску школу.

Управа горњокарловачке учитељске школе предлаже да се стипендије накнадно подаре приправницама Љубици Живковићевој и Марији Трбојевићевој, које су вишу девојачку школу с врло добрим успехом свршиле. — Пошто су стипендије за ову годину већ подељене, то се

www.управа упућује да поменуте приправнице на почетку идуће школске године за стипендије предложи.

Пошто је Миливој Војводић приправник горњокарловачки за учитеља у Приједор отишао, то се истоме стипендија за други семестар има обуставити.

На знање је узет извештај председништва местног школског одбора у Сомбору, да је на упражњено место учитељско у висшој девојачкој школи Сомборској свршени матурант и испитани учитељ г. Ђорђе Протић привремено за ову годину постављен.

Местни школски одбор у Сомбору на основу закључка главне скупштине православне србске црквене общине моли, да се учитељу висше девојачке школе у Сомбору г. Ники Грујићу и учитељици на истој школи гђи Софији Јорговићки рођеној Рајковићевој, — који су још 1875. године као бивши учитељи србске женске школе Сомборске у висшу девојачку школу тамошњу премештени, но до данас декрета добили нису, — изда декрет на учитељство у истој школи у смислу §. 9. кр. уредбе о висшим девојачким школама од год. 1872. Пошто су г. Грујић и гђа Јорговићка од горње общине за учитеље висше девојачке школе тамошње још онда изабрани, кад иста школа никакву припомоћ из народних фондова уживала није, то се у смислу §. 12. горње уредбе упућује славна србска црквена община да њима декрете на учитељство у тамошњој висшој девојачкој школи изда.

На молбу професора Богословије Протојереја Ј. Бороте, пошто исти 1. Октобра о. г. навршује десетогодишње службовање као професор у Богословији, одређује се њему у смислу в. кр. рескрипта од горњег дана издавање прописане прве десетогодишње професорске повишице.

Васи Димитријевићу учитељу на Клиси у Новом Саду, који је 52 године као учитељ служио, и сада већ у мир постављен на молбу његову одређује се годишња припомоћ од 80 фор. из старог учитељског пензионог фонда у Карловцима.

Исто тако се Милошу Илачевићу негдашњем ваљаном србском учитељу најпре у Товарнику а затим у Боботи, који је после шестнајстогодишње учитељске службе ослепио и за даљи учитељски рад неспособан постао, те по томе и без сваке плате остао, одређује се из старог учитељског пензионог фонда 80 фор. у име годишње припомоћи.

И. В. бивши приправник моли да се у горњокарловачку учитељску школу прими. Пошто је исти из државне учитељске школе у Загребу због тешких моралних изгреда отпуштен, то се молба његова одбија.

Анђелија Ђорђевићева из Сремских Карловаца сврш. приправница III. разр., која на учитељском испиту у Сомбору није могла из рачуна и из мађарског језика довољан успех показати, моли да испит за оспособљење поново у Горњем Карловцу полагати може, пошто се тамо мађарски неучи; молба се ова усваја, и управа учитељске школе у Карловцу упућује се да проситељку на испит за учитељско оспособљење припусти.

Харитон Ружић привремени учитељ у Далићима, који је дозволу добио, да приватно може учитељску школу учити, и већ је испит из предмета за први приправнички разред прописаних у Сомбору прошле

године положио, по молби својој, добија дозволу, да може испите из осталих разреда у горњокарловачкој учитељској школи полагаати.

ОКСИД УГЉИКА.

(Из школске хигијене.)

(Свршетак.)

Оксид угљика је очевидно много жешћи непријатељ здравља него угљена киселина, и ипак се баш у школама много више ропта противу ње него противу угљиковог оксида. Угљена киселина даје се лакше и открити. По посматрањима, која смо чинили, налази се оксид угљика у школским собама чешће, него што се обично мисли и чини нам се, да је жеравица, што тиња испод пепела, од највеће опасности.

Предлагали су, да се на котуру, који кључ окреће, пробуши руна, јер тада неби могла лула никад сасвим да се затвори. Али чађ и катранести производи горења брзо би ту рупу запушили и та погрешка не може тада споља да се примети. Једино би помогло, да се кључ сасвим изостави. Кад врата на пећи добро затварају, онда није губитак топлоте одилазењем топлог ваздуха из пећи јако знатан. Не треба се на то ослонити, да неће оксид угљика ући у собу, кад се пећ споља ложи. За поједини случај тешко је рећи, да пећ нема пукотине, кроз које би могао гас ипак да дође у собу, нарочито на местима, где одводна лула долази на пећ или на друге луле, ретко је кад све као што треба заптивено. Такођер су посматрали, да плоче од ливена гвожђа, какве се гдекад налазе на пећима, у усијаном стању пропуштају кроз себе оксид угљика. Па и ако то неби било истина — у новије се време то пориче — ипак се на пећи, особито на мало компликованијој, налази још доста места, која нису потпуно заптивена. Зар не може често да се види споља кроз скривене пукотине ватра у пећи? Кад су гвоздени саставци пећи спојени са саставцима од глине или камена, онда се њихова веза неједнаким ристезањем тих тела у топлоти лако раскламита и мало по мало и неприметно постају пукотине, кроз које може оксид угљика да излази у довољној количини, да нашкоди нежним природама. У више обзира претерују се опасности, које доноси здрављу дечијем задржавање у школским собама, али у погледу на оксид угљика заиста се пре виче мало него сувише.

Дакако да је и са тим оштећивањем здравља у школи исто тако као и са другима: што кућа грешти, то се пише школи на терет, а да кућа ни у овој ствари није невина, то се може да суди већ по омиљености, коју још једнако на многим местима уживају утије за угљен. Ти страшни инструмент оштетили су већ многобројнима од њихових поштовалаца тело и живот. Чисто изгледа, да су те сиправе управо изнађене за грађење оксида угљиковог. Угљена киселина, која постаје у спољашним деловима, где ваздух има непосредно приступа, струји даље унутра преко усијаног угљења и претвара се у оксид угљика. Кад би исти могао сад да иступи у усијаном стању у ваздух, онда би он могао с кисиком истога да се сједини у угљену киселину и да постане тако сарамерно нешкодљив. То и буде са једним делом истога; али други део охлади се у

продају поред гвожђа испод температуре усијања, јер гвожђе не сме тако јако да се угреје, и изађе за тим не сагоревши у околни ваздух. Ако раденице и отворе прозоре, да отров напосе излази, ипак остане један део истога скоро увек у ваздуху, који служи за дисање и уноси се у тело, можда мало у један пут; али чешће понављање производи и у том случају потајне болести, дочим случајно удисање веће количине непосредно убија, као што показује онај случај у Билу, који није иначе никако усамљен. Пре неколико година догодио се н. пр. исто такав случај у Цириху. Није ни то ретко, да раденице неко време отров подносе и не пазе на његов штодљив утицај, али после дужег или краћег времена не могу више да раде са таквом утијом, а да озбиљно не оболу.

Држава забрањује продају чврстих и течних отрова, али не наређује никакве мере против овог отрова, који је много подмуклији непријатељ здравља и радости на свету него сви они, него му оставља на вољу, да без препреке кужи колибе и палате. Кад би у народној школи били ученици и ученице у зрелијем добу, него што је сада случај, онда би била за њу благодарна задаћа, да опомиње на чување од тог отрова, и она неби заиста то чинила тада заман. Она ће и сад учинити најљивим на опасност; али њени ученици нису уопште још доста зрели, да појме озбиљност ствари, особито пошто су отровородне пећи и утије за рад брже и јефтиније и што родитељи не примају радо поуке од деце, а за децу та ствар извешта, док сами постану родитељи. (Schw. Lhrztg.)

ГДЕ ЈЕ РОЂЕН КОМЕНСКИ.

Под тим насловом донели смо у прошлом броју белешку о родном месту Коменсковог. Сматрамо за дужност, да саопшtimo нашим читаоцима и оно, што је написао о том предмету познати чешки педагог и управитељ учитељске школе *Ф. Ј. Зубек* у 12. бр. „Svêtozor“-а о. г. Исти се изражава овако:

„Г. К. Ригер (*Alte u. neue böhm. Brüder 1734—40*) имао је најтачније вести о Коменском. Њему се дакле приклонио Палацки г. 1829. кад сматра Њивнице за родно место Коменсково против Пешине, Стредовског, Пелцла и др., којима је село Комна било родно место Коменскога. Други списатељи (*Красињски, Бадцкијевић и др.*), за које се Коменски такођер родио у Комни, немају ту баш никакве вредности, јер су ово или оно име преписали од другде, тако као и *Ролџус и Пџистер*, који сем тога траже Комну у Чешкој. Године 1860. објавио је *Гиндели Коменскову вест*, да његови родитељи и сестре почивају у Угарском Броду, одкуд се породило мишлење, да је можда Уг. Брод његово родно место, чему сам се и сâм приволео г. 1871. Али тачније испитивање брзо је показало, да је Њивнице родно место Коменскога, а тако је мислио и Коменски, давши се уписати у матрикуле у Херборву и у Хајделбергу као Њивницки, а г. 1614. потписао се и на Коперниковом рукопису *Nivanus*. — Г. 1850. сетио је *Дуђик* на причу, која постоји у Комни и Свјетли, да се управо звао *Миличка*; али да је Коменски изабрао себи име *Амос*, навраћајући тиме на корен речи *Миличка*, који је миловати,

www.un

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

apare, то нам неби ни у сну на памет пало. И заиста приповеда Ласицки, речити историчар моравске браће, да су Браћа давала деци, која су се одавала свећеничком чину, чим су произведена за чтеце, уз крштено име друго име, већином библичко, по томе, каквом су се раду и подобности надали од детета. Коменски је дакле добио уз име Јан име Амос, а то је један од дванаест мањих пророка, који су предсказали пропаст Јерусалима, име то пак значи бreme, онога, на ком је то бreme, дакле човека силнога. Породица Коменскова произлази из Комне, као што показује име, али он се родио у Њивници, као што је сам говорио у млађим годинама — у старијим годинама потписивао се у туђини као Моравац, а у Амстердаму (1657.) изразио се, да је „по рођењу Моравац, по језику Чех, по позиву богослов.“ Где се у Њивници родио, то би се можда могло дознати из каквог урбара или које друге књиге.“

МАТИ КАО ВАСПИТАЧИЦА.

Прво васпитање, које добијамо, долази од матере. То прво васпитање скоро је увек одлучно за читав будући живот; често се помиње, како нема ни једног великог човека, који неби био син узорне матере, а то ће рећи, што ваља добро да се запамти, да нема ниједног великог човека, који је одрастао без доброг васпитања.

Збиља може мати у оним првим тренутцима живота да даде правац савести и духу свога детета и да му тако припреми за будућност његову срећу или његову несрећу. Каже се на пример да размажена деца постају неваљала. Узрок је томе прост. Размажено дете је такво дете, ког се подобности не вежбају; оно плаче да не ради, да ужива без труда и муке; оно иде за својом вољом и не научи тешку работу живота. — Дете строго васпитано напротив је дете, које ради, ког се дух и срце развијају под упливом мајчине досљедности. Ништа није дакле ствар простија, него да размажено дете буде неваљало, и да се дете, које је строго васпитано, зна доцније да нађе у животу!

„То прво васпитање тако је неопходно нужно, вели Ед. Лабулеј, да сам ја, који сам по свом положају обвезан да пратим криминалне процесе, приметио, да код већине тих осуда није онај, који поерне, увек у оноликој мери кривац као што би могло да се помисли. Скоро је увек онај ког друштво мора да одбаци и прогони као шkodљиву звер, јер је убијао, крао, учинио какав ужасан злочин, какво сироче, ванбрачно дете, синак, ког је из родитељске куће отерао какав очух или каква маћуха, човек, ком искварише већ при рођењу дух и срце, човек најпослед, ког нико пије љубио и који није имао никога да љуби, коме нико није утицао ни на образовање воље ни на стварање жеља. Страшна несрећа, на коју треба друштво озбиљно да се обазре!“

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Нови Сад.) Главна скупштина црквене општине поставила је за привременог управитеља овдашњих основних школа г. дра Л. Станојевића. У истој скупштини примљен је отпис новосадског магистрата, по ком

умировљени учитељ салашки Васа Димитријевић добија годишњу милостићу од 200 ф.

(Српски учитељски збор у Вел. Кикинди) захваљује се јавно у тамошњем листу „Садашњост“ и месном школском одбору, што је по радио, да се учитељска плата повиси на 1000 фор.

(Будимпешта.) Ишла је ових дана накладом угарске државе: „Horvatska čitanka za drugi razred megjmurskih pučkih školah. Po Gáspár Janošu“ 8° 102 с Цена 20 н. Као писац се именује Јосиф Маргитаи.

(Београд.) Друштво за потпомагање сироте и напуштене деце имало је 4. о. м. четврти редовни скуп. То лепо хуманитарно друштво има на жалост до сада само 105 чланова. Ипак располаже већ главницом од 18,000 динара. У прошлој години имало је ово друштво 6 питомаца. — Од 1. Марта отворено је у Београду приватно забавиште за децу испод 7 година. То је прво забавиште у Србији. „Београдски Дневник“, из ког ту вест водимо, примећује, да ће у том забавишту наћи деца поред забаве од стране наставнице и *поуке у немачком језику*. Ето тако се мало разумева и у самој српској престоници важност матерњег језика у првом васпитању! Али ми мислимо, да би министарство просвете требало таквом насилном заглупљављању наше деце на пут да стане. (Радујемо се што и само уредништво именованог листа пропраћа ту ствар накнадно у 54. броју у истом смислу. У.)

(Галиција.) У Галицији постојало је само једно земаљско педагошко друштво, које је претежно носило пољски тип. Сад су установили и Русини за себе друго земаљско педагошко друштво са седиштем у Лавову. У исто се уписало преко 350 чланова.

(Париз.) У педагошком музеју основано је недавно при централној библиотеци за основну наставу и *славенско одељење*. Исто ће прикупљати славенске списе и часописе, који се односе на педагогију и упознаваће са истима француско учитељство.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

8. *Литургија за два гласа приредио Мита Топаловић ликовођа панчевачког српско-црквеног певачког друштва и учитељ певања и музике на панчев. вишој девојачкој школи. Наклада књижаре браће Јовановића у Панчеву.*

С' радошћу примамо ово ново дело на пољу музике, које ће бити за српски народ од велике користи. Народно црквено појање, са којим се српски народ поносити може и са којим стоји изнад свију других народа, истекло је из побожног срца народнога. Имамо доиста и вештачко појање, али оно не учили на нас такав побожан утисак, као оно право народно црквено појање. Зато и треба, да се са одушевљењем и трудом негује. Највећа дужност ово лепо појање неговати, припада учитељима, јер су они васпитатељи народа, а са лепим појањем се народ и васпитава. Народни учитељи нису тако јако обтерећени предавањем и могу сваки дан најмање $\frac{3}{4}$ сахата посветити неговању појања и то појању у 2 гласа. Имао сам више путе прилике чути школску децу појати у 2

гласа и морам признати, да су ти умиљати дечији гласови учинили на мене пријатан утисак. Лепих дечијих гласова има учитељ у школи доста, само треба се прихватити тога и децу у двогласном појању обучавати, и не сумњам ни најмање, да ће се са трудом леп резултат постићи. Пошто учитељи пре нису имали стручног дела за обучавање деце у двогласном појању, то је сада много поможено тиме, што је госп. Мита Топаловић коровођа панчевачког српско-црквеног немачког друштва, приредио „Литургију“ за 2 гласа т. ј. сопран и алт. Дело ово обухвата црквене песме, које се поје на служби Светога Јована Златоустог и које су свакоме учитељу понајвише већ познате. Што се тиче другог гласа, гледао је госп. Топаловић, да буде према побожности српскога народа и озбиљности православне цркве удешен и просто је и за децу лако написан. Учење ове Литургије неће нити учитељу нити деци бити тешко. Препоручујем ово ново дело свима пријатељима црквеног појања, нарочито пак учитељима, којима се овим пружа прилика, да могу оно лепо народно црквено појање у 2 гласа неговати и у цркви са децом појати. Израда овога дела је лепа и цена му је 50 н. а. вр *Драгитин Блажек*

9. *Први дар забавно поучна књига за нашу децу. (Са сликама) написао Ђорђе М. Бугарски. У Новом Саду 8^о с. 99. Тврде корице. Цена 50 нов. или 1 динар.*

Књигу је ову написао почетник у књижевности и по томе није ни чудо, што не задовољава у свему захтевима строжије критике. Али писац има без сумње дара и уз брижљиво проучавање дечије књижевности — у којој ће и код нас наћи извршене узор — моћи ће он још да се усаврши и тако се поуздано надамо, да ће нам напредак показати већ у свом „Другом дару.“ Спољашан приказ књиге сасвим је леп.

Р А З Н О.

(Из патријаршије јерусалимске.) Читаоци наши јамачно ће радо читати податке о трошковима, које православна патријаршија у Јерусалиму на одржање цркве, на васпитање народно и на човекољубиве заводе сваке године издаје. Ми смо из православних црквених листова неколике податке о тим трошковима прибележили и овде их саопштавамо. На велику богословску школу у манастиру воздвиженија Ч. Крста троши се годишње: 21.538 рубаља; на женски васпитни институт у Цариграду издаје јерусалимска патријаршија 6154 рубаља; на православне основне школе у Јерусалиму прилаже 2000 руб.; на издржавање осталих школа у светој земљи 4899 руб. Издржавање братства св. гроба у Јерусалиму стоји 23.077 руб.; на издржавање сеоског православног арапског свештенства у Палестини троши патријаршија 30.000 руб.; на болницу у Јерусалиму 12.308 рубаља; на типографију 4615 руб. Иста патријаршија још плаћа царски данак за сиротињу православну у Јерусалиму у износу 10.769 рубаља; даје милостиње сиротињи 7692 руб.; на „противодјејствије“ иностраних пропаганда и одбрану православља у Палестини издаје патријаршија ова годишње 38.462 руб.: на странопријемне домове и подворја своја (цркве и куће) у другим градовима троши она 17.693 руб. на света

места у Палестини и у Јерусалиму 30.769 руб.; и напоследку на храм васкресенија Христовог у Јерусалиму 6923 руб. — Кад се узме у обзир да су садашњи приходи ове патријаршије врло скромни, јер она једино прима по $\frac{3}{5}$ чиста прихода од својих земаља у Бесарабији, дочим руска влада остало себи задржава, а велика добра јерусалимске цркве у Романији још је кнез Куза по наговору Наполеона III. за своју државу освојио; онда се чудити морамо, како је могуће да Патријаршија јерусалимска тако велике суме на црквене, просветне и хуманитарне цјели данашњим даном годишње издавати може.

(*Земљетрес у Сомбору.*) 12. марта тачно у 9 сах. у вече осетио се у Сомбору доста јак потрес и поново али у слабијој мери и 15. марта у $10\frac{3}{4}$ сах. у ноћ. Оба потреса примећена су и у Вуковару, Осеку, Винковцима, Харкању, Сигетвару и Ђакову. У овом последњем месту био је по новинарским извештајима потрес најјачи.

(*Лондон*) броји сада 4,019.000 становника. После Лондона је највећа варош у Европи Париз са 2,239.000 становника. Берлин броји 1,192.000, а Беч 749.000 становника.

(*Књижевност*) Књижара В. Валозића у Београду позива на претплату на „Велику српску народну лиру највећу збирку песама што се певају илустровано издање с десет слика од професора В. Тителбаха.“ Књига ће изнети око 40 табака и биће у њој око 900 песама. Цена јој је $2\frac{1}{2}$ динара, а у богатом повезу с позлаћеним корицама 4 динара. Претплата се шаље до 30. априла књижари В. Валозића у Београд.

(*Родитељски уздах.*) Неки ратар жртвовао је све своје имање на васпитање свога сина, и кад је видео, да ипак није зато ништа научио, уздахнуо је: „Ах, колико крива дадох за тога једнога вола!“

(*Из школе.*) „Но, Олгице,“ рече учитељица једној од својих малих ученица, „ти си данас била лепо добра.“ — „Јесте,“ одговори Олгица сасвим озбиљно, „али шта ћу, кад ми се врат укрутио.“

Н Е К Р О Л О Г.

Петар Поповић парох великокикиндски преселио се у вечност 7. Марта у Великој Кикинди. Покојник је рођен 1806 године у Меленци; свршио је учитељску школу у Сомбору. Био је најпре учитељ у Гаду и Башахиду, затим у Меленцима. Међугим је свршио и богословске науке и постао ђаконом, те је као ђакон служио свету цркву пуних 20 година. Године 1861. рукоположен је био за свештеника и постао је парохом у В. Кикинди где је од то доба вршио свештеничке дужности тачно и савестно до смрти своје. Још је у недељу пачисту 4. Марта служио и народ причешћивао, а већ је у среду 7. Марта отишао Богу на истину издавши без болова и боловања у наручију своје јединице кћери. За живота свога био је свагда благе нарави, доброга срца, чуваран и вредан, те је у свима тим врлинама народу у Великој Кикинди за пример служио и љубав и поштовање народно у пуној мери је уживао. Покојник је оставио после себе 4 сина и једну кћер. Његов син Јован је управитељ србске више девојачке школе у Панчеву а у сину Милану изгубио је отац и народ србски прерано даровитог младог сликара. Покојни отац Петар

сахрањен је 9. Марта уз пратњу многога народа из места и са стране. Само је јако у очи пало, да није било свештенство из околине на укупну овог старог и ревностног свештеника ни мало заступљено. У покојном свештенику и учитељу Отцу Петру, изгубисмо опет једног од оних правих србских свештеника, који су за младости народу свом као учитељи младежи служили и из службе школске у службу црквену ступили.

Душан Пајташев учитељ у Башахиду преминуо је у цвету младости своје 1. Марта о. г. у Башахиду. Покојник је рођен 1859. године у Башахиду, свршио је IV. гимназијални разред у Новом Саду а учитељску школу 1880. године у Сомбору, где је и испит о учитељској способности исте године положио. Био је ваљан и честит учитељ. Вечна нека му је успомена!

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Учитељица у Врачевгају Јулијана Вујковића наименована је дефинитивно за учитељицу у истом месту. Учитељ у Влајковцу Доброслав Рајић изабран је за привременог учитеља у Великој Маргити. Сврш. приправник Глиша Миладиновић изабран је за учитеља ченејског у Н. Саду а учитељ у Слобоштини Коста Драгосавац потврђен је дефинитивно на том месту.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се учитељица у Бегечу. Плата 145 ф у готовом, депутат, стан и огрев Молбенице до 13. Априла српској црквеној општини у Бегечу. — Тражи се учитељ у Ковину. Плата 400 ф., стан и огрев. Молбенице до конца Априла по нов кал. жуп. управном одбору у Темишвар.

НОВЕ КЊИГЕ.

Зелен зрак приповетка Жила Верна. Превео Миленко Сандић Београд 1884 Накладом књижаре В Валожића. 8^о с. 171. Цена 1 динар и 50 пара дин.

Огледало хришћанске добродетељи састављено из житија светих који се у православној источној цркви и у српском народу особито поштују. Трудом Николе Ђ. Вукићевића учитеља и управитеља српске учитељске школе сомборске. Друго поправљено издање. Панчево 1884. Наклада књижаре браће Јовановића. 8^о с. 144.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. А. Л. уч. у Земуну. Можете добити све бројеве, и то од год. 1882. за 1 фор. и од г. 1883. за 3 фор.

Г. Б. Вујић уч. у Панчеву. Тако исто.

Г. С. К. у С. Она белешка о школским књигама у Босни не чини нам се сада опортунa, али ћемо је можда доцније згодном приликом употребити. Знали смо да је у хрватским школама у Далмацији прописан етимолошки правопис, али наша примедба односила се на књижевнике у Далмацији, који се сви служе Вуковим правописом. Рукописи, што их пре посласте, изаћи ће колико у идућем броју. До сада им не могосмо наћи места. — Г. Љуб. Ракићу уч. у Мартинци. Лист од прошле године стаје 3 фор., с тога Вам послату 1 фор. урачунасмо за прву трећину ове године.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.